Arendalsskolens kvalitetsplan for skolemiljø

ARENDAL
KOMMUNE

Oppdatert 05.09.20

Arendal

Innhold

FNs barnekonvensjon 5
Hva er krenkende ord og handlinger? 6
Ulike typer krenkelser 7
Digitale krenkelser 7
Mobbing 7
Elevenes opplevelse er det viktigste 8
Et helhetlig og systematisk arbeide 8
Fremme et godt og trygt skolemiljø 8
God ledelse, organisasjon og kultur for læring 8
Ordensreglement, plan og årshjul 9
Positive relasjoner mellom voksen og barn 9
De voksnes evne til å lede klasser og grupper 10
Positive relasjoner blant barn og unge 10
Elevene må være med 11
Samarbeid med foresatte 11
Forebygging mot mobbing og andre krenkelser 12
Forebyggende arbeid mot mobbing og andre krenkelser handler om å minske risikoen for at mobbing og krenkelser skal skje. 12
Barna selv må kjenne igjen mobbing 14
Å forebygge digital mobbing 14

Rutiner for å fremme et trygt og godt skolemiljø og forebygge mobbing og andre krenkelser 14
Håndtere mobbing og andre krenkelser 15
Aktivitetsplikt 15
1. Plikt til å følge med 15
Plikt til å gripe inn 17
2. Alle ansatte på skolen har plikt til å gripe inn. 17
3. Plikt til å varsle 17
Hvordan den ansatte skal varsle rektor. 17
4. Plikt til å undersøke 18
Avdekke 18
Henvendelser fra elever og foreldre skal tas på alvor 18
Rektor har det overordnede ansvaret 18
Verktøy for systematisk avdekking 18
Profesjonell avdekking tilpasset saken 19
Klassemiljøundersøkelse 19
Elevsamtaler 19
Systematiske observasjoner 19
Data som grunnlag for refleksjon 20
Når voksne krenker 20
SKJERPET AKTIVITETSPLIKT 20
Elev som blir krenket 21
Ansatt som krenker 21
Stoppe og håndtere 21

5. Plikt til å sette inn tiltak 21
Planen skal vise: 21
Tiltakene skal være til barnets beste 22
Utforming av tiltak 22
Mobbing krever intensive tiltak 22
Rektor utnevner et ansvarlig team 23
Teamet utarbeider et mål for samtalen. 23
Tiltak overfor den som mobber 23
Gjennomfør konfronterende samtaler 23
Svært mange barn og unge som mobber har opplevd å bli mobbet selv. 23
Tiltak overfor den som blir mobbet 23
Når skolen ikke ser krenkelser eller mobbing, men eleven fortsatt ikke har det bra 24
Når foreldre ikke vil ha tiltak 24
Klagerett 24
Rutine for håndtering av krenkelser og mobbing 24
Kommunale vedlegg, felles for alle skolene: 26
Kontrollrutiner for skoleeier vedrørende 1310 og §9a 26
Årshjul for arbeid med skolemiljø ved NN i Arendal kommune 27
AKTIVITETSPLAN - Skriftlig plan for tiltak 29
Rutiner for systematisk inspeksjon/tilsyn ved NN skole i Arendal Kommune 31
Tilsynsplan / inspeksjonsplan 32
Mal for melding om mottatt bekymring om skolemiljøet 33
Lokale vedlegg, for den enkelte skole: 34

FNs barnekonvensjon gir barn grunnleggende menneskerettigheter. Barnekonvensjonen har fire sentrale prinsipp som skal være førende for arbeid med barn:

- **Barns rett til vern mot diskriminering (artikkel 2)**
- **Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn (artikkel 3)**
- **Retten til liv og plikten til å sikre utvikling (artikkel 6)**
- **Barns rett til å bli hørt (artikkel 12)**

I arbeidet for et trygt og godt skolemiljø er anerkjennelse av barn og unges opplevelse og medvirkning et grunnleggende prinsipp. Barn skal bli tatt på alvor av profesjonelle voksne som tar ansvar for å følge opp saken når de forteller om hvordan de har det.

Formålsparagrafen i opplæringsloven angir verdigrunnlaget for skolen. *Formålet med opplæringen er blant annet at elevene skal utvikle «kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og felleskap i samfunnet». Et grunnleggende utgangspunkt for all virksomhet i skolen er at elevene skal få realisere sitt potensial, til det beste for seg selv og andre.*

Opplæringslovens kapittel 9A gir alle elever en individuell rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Formålet med retten er at barn og unge skal være trygge på skolen. Skolemiljøet er ikke avgrenset til forhold på skolen i skoletiden. Det omfatter også det som skjer på skolens område i skoletiden, på skoleveien, på turer og arrangementer i skolens regi i og utenfor skoletiden. I tillegg gjelder det mobbing og andre krenkelser som skjer utenfor

skoletiden og som har sammenheng med skolen.

Hva er krenkende ord og handlinger?

Ingen elever skal bli utsatt for krenkende ord eller handlinger på skolen eller på skoleveien.

I Arendalskolen bruker vi disse definisjonene på krenkende ord og handlinger:

- ***Krenkelser er ord eller handlinger som barn eller unge opplever som krenkende for hans eller hennes verdighet og integritet, eller som gjør at de føler seg ekskludert fra et fellesskap.***

Kort sagt er krenkelser ord eller handlinger som gjør at en elev blir lei seg eller ikke har det bra. Krenkelser kan ha ulike former. Det kan være alt fra enkeltstående ytringer eller handlinger til gjentatte episoder. Det omfatter blant annet mobbing, vold, rasisme, trakassering og diskriminering. Det kan også være erting, plaging, negative kommentarer, knuffing, baksnakking, ryktespredning, utfrysing eller andre handlinger som gjør at barn og unge opplever utrygghet, ubehag eller ikke føler seg inkludert i fellesskapet. Både barn, unge og voksne kan krenke.

- ***Vold innebærer at noen bruker makt for å skade andre.***
- ***Rasisme innebærer at noen blir forskjellsbehandlet eller plaget, for eksempel fordi de har en annen hudfarge eller snakker et annet språk.***
- ***Identitetsbaserte krenkelser/diskriminering betyr at en person blir dårligere behandlet eller trakassert, for eksempel på grunn av kjønn, legning, funksjonsevne, tro, hudfarge eller opprinnelse.***

Ulike typer krenkelser

Krenkelser har ulike former og foregår på ulike arenaer. De kan være *fysiske, verbale* eller *indirekte,* og mange blir utsatt for flere typer krenkelser samtidig, og fra ulike grupper. *Fysiske krenkelser* kan være å dytte, slå, sparke eller kaste stein på en annen. *Verbale krenkelser* kan være trusler eller kommentarer. *Indirekte krenkelser* innebærer at den som krenker utfører ekskluderende handlinger overfor en annen uten å bli identifisert. Dette kan for eksempel være baksnakking, å bli venn med en annen som hevn eller negativt kroppsspråk. De indirekte krenkelsene kan ofte være vanskelig for voksne å oppdage.

Digitale krenkelser

Som på andre arenaer der mange mennesker møtes, oppstår krenkelser også digitalt. Digitale krenkelser kan være mer intense fordi de kan skje døgnet rundt, fordi de skjer på sosiale arenaer der barnet/ungdommen gjerne vil være, fordi mange kan se det og fordi det lett kan spres og være tilnærmet umulig å slette. Digitale krenkelser kan være ekstreme, fordi mange våger å gjøre mer på nettet enn de gjør ansikt til ansikt, og fordi det er vanskelig for tilskuere å gripe inn eller stoppe det. Digitale krenkelser starter ofte på skolen, og de som er utsatt for krenkelser ansikt til ansikt på skolen, er ofte mer utsatt for digitale krenkelser. Å bli utsatt for digitale krenkelser kan gi like store emosjonelle konsekvenser som å bli utsatt for mobbing ansikt til ansikt. Digitale krenkelser er ofte mindre synlig for foreldre, lærere og andre voksne. Mange har også en motvilje mot å si ifra til en voksen om det som skjer, fordi mobbingen ofte kan ha et tema som kan være flaut, vondt og vanskelig å dele.

Digitale krenkelser som foregår mellom elever på skolen, eller som er relatert til skolen, er også skolens ansvar å håndtere. Mange digitale krenkelser kan være straffbare handlinger. Straffeloven og åndsverkloven gjelder også for digitale handlinger og digitale rom. I tillegg til å sette inn sanksjoner overfor elever i tråd med ordensreglementet, kan det være behov for å politianmelde digital mobbing, selv om de som har mobbet er under 15 år.

Mobbing

Mobbing er handlinger for voksne og/eller andre barn/unge som krenker en persons opplevelse av å høre til og være betydningsfull for felleskapet.

- Den som blir mobbet og trakassert opplever negative handlinger av andre.
- De negative handlingene kan komme fra både enkeltpersoner og/eller fra en gruppe.
- Den som blir mobbet og trakassert, opplever seg underlegen og har vanskelig for å forsvare seg. Det er en ubalanse i forholdet mellom de involverte.
- Handlingen gjentas over en viss tid og er systematiske.

Mobbing skiller seg fra det vi ser som en konflikt, og krever andre tiltak enn tradisjonell mekling fordi mobbing er et alvorlig overgrep mellom to asymmetriske parter. Mobbing skal stoppes umiddelbart.

Elevenes opplevelse er det viktigste

Uavhengig av definisjonene av mobbing og krenkelser, er det elevens subjektive opplevelse av skolemiljøet som er grunnlaget for at skolen skal ta saken på alvor. Alle elever og foreldre i Arendalsskolen skal oppleve at de blir lyttet til, tatt på alvor og får hjelp når de er i vansker.

«Det er elevens subjektive opplevelse som avgjør om eleven har et trygt og godt skolemiljø»

Et helhetlig og systematisk arbeide

Fremme et godt og trygt skolemiljø

Et trygt og godt skolemiljø beskytter mot mobbing og andre krenkelser. En forutsetning for å kunne skape et trygt og godt skolemiljø, er et kontinuerlig og systematisk forebyggende arbeid med felles fokus og tilnærming. Det er flere faktorer som fremmer og opprettholder dette:

- **God ledelse, organisasjon og kultur for læring**
- **Positive relasjoner mellom voksen og elev**
- **De voksnes evne til å lede klasser og grupper**
- **Positive relasjoner blant elevene**
- **Samarbeid med foreldrene**

God ledelse, organisasjon og kultur for læring

Skoler der alle aktørene har en felles strategi for hvordan de arbeider med skolemiljøet, har størst sjanse for å lykkes. At skolen som organisasjon har god ledelse og preges av en kultur for læring, har en indirekte effekt på elevens læringsmiljø og læring. En solid ledelse og organisasjon er en forutsetning for at arbeidet med elevenes læringsmiljø kan foregå kontinuerlig og systematisk, og for å kunne ta i bruk forskningsbasert kunnskap.

Kontinuerlig vil si at arbeidet med elevenes skolemiljø foregår hele tiden, og at det ikke bare foregår ved oppstarten av et skoleår eller når uønskede hendelser oppstår. **Systematisk** vil si at arbeidet er aktivt, gjennomtenkt og planmessig, og at arbeidet utføres av alle ansatte ved skolen.

Rektor har ansvaret for at arbeidet med elevenes skolemiljø foregår kontinuerlig og systematisk. Avdelingslederne og rektor har ansvaret for den daglige oppfølgingen av dette arbeidet.

Ordensreglement, plan og årshjul

Ordensreglementet for Arendalsskoen er retningslinjer for hvordan skolemiljøet skal være, og finnes på kommunens nettsider. Skolene kan ha egne regler i tillegg til de som er felles for Arendal. Noen skoler velger å bruke et program for å skape et trygt og godt skolemiljø. I Arendal kommune er ikke dette noe krav, men alle skoler skal ha en plan og et årshjul for hvordan skolen arbeider for at alle skal ha det bra.

- Planen og årshjulet skal ta utgangspunkt i retningslinjene i dette dokumentet
- Planen skal vise hvilke mål skolen har for arbeidet med skolemiljøet.
- Planen og årshjulet skal beskrive hvordan skolen arbeider forskningsbasert for å fremme et trygt og godt skolemiljø og for å forebygge og håndtere alle typer krenkelser og mobbing.
- Planen skal vise hvem som skal ha tilsyn, hvor de skal være og hva de voksne skal gjøre når de har tilsyn. Rutinene skal sikre at personalet faktisk observerer, undersøker og griper inn når de ser noe bekymringsfullt, og at de har lav terskel for å melde videre.
- Planen skal være kjent for alle aktører i skolen. Aktivitetsplikten til de ansatte skal fremgå tydelig.
- Planen skal gjennomgås i hele personalet og presenteres på foreldremøte, i elevråd og i SU/SMU ved oppstarten av hvert skoleår.
- Skolens plan og årshjul skal evalueres to ganger i året, høst og vår. Evalueringen skal tidfestes i årshjulet.

Positive relasjoner mellom voksen og barn

Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring. Gode relasjoner mellom voksne og barn er helt sentrale byggeklosser i arbeidet med å skape både trygghet, trivsel og læring. Tilsvarende kan følelser som er på avveie hemme læring. Med gode, proaktive strategier kan alle voksne på skolen bidra til at elevene bygger en god selvfølelse og får motivasjon for læring. De voksne kan hjelpe elevene med å regulere følelser og gi dem trøst og hjelp, i tillegg til at de kan være en trygg havn som utgangspunkt for utforsking.

Gode relasjoner er smittsomt. Når det er gode relasjoner mellom lærer og elever, er det større sannsynlighet for at elevene blir trygge i samspill med andre elever. Flere studier viser at gode relasjoner mellom profesjonelle voksne og elever har en klar beskyttende effekt mot mobbing.

Lærerens væremåte setter standarden for det sosiale mellom elevene. Barn og unge trenger nærvær av varme og ansvarlige voksne i hverdagen. De skal være gode rollemodeller som er sensitive og varme, viser empati og respekt. De må stille krav til elevene, ha positive forventninger til mestring, rose og korrigere ut fra elevgruppas kjente og faste normer. Relasjoner kan endres og videreutvikles. Derfor er det viktig at de voksne prioriterer relasjonsarbeidet.

Relasjonen og maktforholdet mellom den profesjonelle voksne og elevene er asymmetrisk. Det er alltid den profesjonelle voksne som har ansvar for relasjonen. Det betyr ikke at den skal løse alle utfordringer selv, men være profesjonell nok til å hente hjelp på riktig sted og be om hjelp når han/hun kjenner at relasjonen er dårlig.

De voksnes evne til å lede klasser og grupper

Gode relasjoner er viktig, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. Gode rutiner og gode strukturer danner en ramme som gode relasjoner kan utvikle seg innenfor. Det frigjør tid og energi til læring. De voksnes evne til å lede klasser og grupper er en like viktig bærebjelke for læring og trivsel som det relasjoner er. I sin ledelse av klassen eller gruppa, styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene. En proaktiv lærer som er tett på elevgruppen har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen før krenkelser og mobbing får etablert seg. På den andre siden kan manglende ledelse i en elevgruppe skape grobunn for usunne relasjoner og gi handlingsrom for negative ledere.

God klasseledelse kjennetegnes av en tydelig regi og struktur i undervisningen, med markering av oppstart, tydelige mål for elevenes læring, plan for timen, variasjon, korte læringsøkter, en avslutning med en oppsummering og plan for videre arbeid. Det er viktig at det er en enighet på skolen om sentrale prinsipper for god undervisning og klasseledelse (f. eks hilse om morgenen, presentere en dagsplan, etablere kjente konsekvenser).

God ledelse av barn i SFO kjennetegnes av en tydelig regi og struktur på innhold og form på aktivitetene.

Positive relasjoner blant barn og unge

Skape en positiv skolekultur

Det er skolens oppgave å utvikle barn og unge, både faglig og sosialt, og hjelpe dem til å mestre livet og delta i sosiale fellesskap med andre. Barn og unge som liker seg på skolen, mobber mindre. Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk med å skape en positiv skolekultur. I en positiv skolekultur viser elevene omsorg for hverandre og det kommuniseres tydelig at mobbing og krenkelser ikke er tillatt. Tiltakene for en positiv skolekultur gjelder både i skolen og i SFO.

Kontaktlærerne og SFO-leder har et særlig ansvar for å ta initiativ til og legge til rette for ulike sosiale aktiviteter og etablering av foreldrenettverk.

Sosial og emosjonell kompetanse

Vennskap og opplevelse av tilhørighet er den viktigste vekstfaktoren for læring og utvikling. Barn og unge med god sosial kompetanse prioriterer sosiale mål og utvikler positive relasjoner til medelever og lærere på en hensiktsmessig måte. De står bedre rustet til å mestre skolen som sosial arena enn barn som ikke i samme grad mestrer de sosiale kodene. De sosialt kompetente blir lettere akseptert blant andre barn, unge og voksne. De har også ofte en mer positiv oppfatning av seg selv. Barn og unge som har god sosial kompetanse ser ut til å ha et vern mot negativt. samspill i jevnaldergruppen og uttrykker større uavhengighet og selvstendighet. Disse barna er også i større grad i stand til å løse konflikter og avklare uenigheter seg imellom. De har tro på at de kan bruke sin kompetanse til å mestre motgang og stress (Ogden, 1995; Jahnsen, Ertesvåg og Westrheim, 2013). Barn er forskjellige. De har ulike temperament og sårbarheter. Barn som signaliserer utrygghet, usikkerhet eller et lavt selvbilde risikerer i større grad å bli mobbet. Det er svært viktig at de voksne identifiserer sårbare barn og ser etter tegn til om disse blir utnyttet av andre i gruppen. Å være bevisst barnas ulike temperament og sårbarheter og bruke disse som utgangspunkt for å hjelpe dem med å utvikle sosial og emosjonell kompetanse, er en av skolens hovedoppgaver. Skolens plan skal vise hvordan hvert trinn arbeider kontinuerlig og systematisk med sosial og emosjonell kompetanse. Skolen kan velge ulike tilnærminger i dette arbeidet. Arendal kommunes veileder folkehelse og livsmestring skal brukes på alle trinn. Skolene skal bruke et standardisert program som for eksempel Olweus, Pals, Art, Mitt valg og Linkt til livet.

Elevene må være med

Elevene selv er viktige i arbeidet med å utvikle et godt skolemiljø. De må ha en aktiv rolle i det forebyggende arbeidet, både klassevis og gjennom elevrådet. Elevrådet skal ikke bare orienteres om skolens plan for et trygt og godt skolemiljø, men også få et eierforhold til den, slik at de kan delta i utforming av tiltak for skolemiljøet. Det er viktig at arbeidet foregår både i skole- og i SFO-tiden. Eksempler på aktiviteter som elevene kan ta ansvar for, er å sette opp mobbing som fast tema for elevrådet, ha fadderordninger, venneklasser, fellessamlinger, vennskapsaksjoner m.m.

Samarbeid med foresatte

Barn og unges foreldre er en avgjørende ressurs i arbeidet for å skape et godt skolemiljø. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og de samme, positive forventningene til barn og unge, har det en positiv effekt på trivsel og læring. Foreldrene har medansvar for å skape et godt fellesskap mellom barna, men det formelle ansvaret for samarbeidet ligger hos skolen. Foreldresamarbeidet kan være med foreldregruppen som helhet, med utvalg som FAU og i møter med enkeltforeldre. Foreldremøtene er en god arena for å skape samarbeid om et godt skolemiljø. Skolen skal gi regelmessig informasjon om klassemiljøet, og formidle at terskelen for å ta kontakt skal være lav.

I det forebyggende arbeidet er det nødvendig å etablere en felles forståelse av mobbing og krenkelser hos de profesjonelle voksne. De profesjonelle voksne må gjøres kjent med hva mobbing og andre krenkelser er, med sine plikter etter regelverket og skolens rutiner. De må få trening i å følge med på risikofaktorer i skolemiljøet og på barn og

unge som er særlig sårbare. I tillegg må de kjenne igjen tegn på mobbing, krenkelser og ekskludering. For å kunne oppdage det, må de være til stede i barn og unges lek og samhandling. Alle voksne må også vite hva som skal gjøres for å forebygge og håndtere mobbing og andre krenkelser.

FAU og SU/SMU skal orienteres om skolens plan for et trygt og godt skolemiljø, få et eierforhold til den og involveres i utformingen av tiltak for skolemiljøet.

I Arendal kommune skal det etableres foreldrenettverk på alle trinn på alle skoler. Skolene tilrettelegger for dette i samarbeid med forbyggende tjenester.

Voksne skaper vennskap

Vennskap er viktig for trivsel og læring. Jo bedre og mer inkluderende vennskap det er i en klasse, jo bedre læringsmiljø blir det. Noen elever trenger hjelp til å bygge vennskap. Her kan de voksne spille en viktig rolle. Skoleledelsen kan oppfordre foreldrene, for eksempel gjennom FAU, til å bidra til ulike aktiviteter for å skape gode relasjoner mellom barn og unge, på skolen og i fritiden. Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en idébank med tips til hva foreldre kan bidra med i dette arbeidet. Hvordan skolen arbeider for å sikre at den har profesjonelle voksne som kan forebygge mobbing og krenkelser skal være synlig i skolens plan og årshjul.

Forebygging mot mobbing og andre krenkelser

Forebyggende arbeid mot mobbing og andre krenkelser handler om å minske risikoen for at mobbing og krenkelser skal skje.

Profesjonelle voksne som kan oppdage mobbing

I det forebyggende arbeidet er det nødvendig å etablere en felles forståelse av mobbing og krenkelser hos de profesjonelle voksne. De profesjonelle voksne må gjøres kjent med hva mobbing og andre krenkelser er, med sine plikter etter regelverket og skolens rutiner. De må få trening i å følge med på risikofaktorer i skolemiljøet og på barn og unge som er særlig sårbare. I tillegg må de kjenne igjen tegn på mobbing, krenkelser og ekskludering. For å kunne oppdage det, må de være til stede i barn og unges lek og samhandling. Alle voksne må også vite hva som skal gjøres for å forebygge og håndtere mobbing og andre krenkelser. Hvordan skolen arbeider for å sikre at den har profesjonelle voksne som kan forebygge mobbing og krenkelser skal være synlig i skolens plan og årshjul.

Plikt til å følge med

Krenkelser og mobbing kan være vanskelig å oppdage. Det er sjelden at voksne ser mobbing utspille seg tydelig, og vi kan ikke basere oss på at barn og unge selv skal ta kontakt med voksne for å fortelle om mobbing. Å ha gode rutiner for kartlegging gjennom klassemiljøundersøkelser , elevsamtaler og observasjon, er derfor en sentral del av det forebyggende arbeidet.
Det er svært viktig at skolene har proaktive voksne som observerer og fanger opp negative atferdsmønstre og krenkelser før den negative atferden får etablert seg. Skoler som vet hva de ser etter, vil se mer mobbing enn andre. Voksne som aktivt observerer, og vet hva de ser etter, vil se mer mobbing enn andre. De vil legge merke til ørsmå tegn som skiller seg ut: et hevet øyenbryn, en kommentar, at noen holder av

plass eller upassende fnising.

I Arendal skal alle skoler følge med på elevenes skolemiljø etter denne planen:

Form for kartlegging	Når	Ansvar for oppfølging
Vakt- og tilsynsordninger med tydelige ansvarsbeskrivelser.	Hver dag	Rektor/alle ansatte
Trinnets sosiale miljø er tema på teammøte.	Hver uke	Kontaktlærer/avdelingsleder
Trinnets sosiale miljø er tema på møter i SFO	Hver uke	Avdelingsleder
Klassemiljøundersøkelse (f.eks. sosiogram, trivselsundersøkelser eller skolegårdsundersøkelse minst to ganger i året). Kontaktlærer varsler funn til rektor. Rektor avgjør videre oppfølging.	Høst og vår	Kontaktlærer/rektor
Elevenes sosiale miljø er tema i klassegjennomgang minst to ganger i året.	Høst og vår	Kontaktlærer/avdelingsleder
Elevsamtaler minst to ganger i året. Kontaktlærer varsler funn til rektor. Rektor bestemmer videre oppfølging.	Høst og vår	Kontaktlærer/rektor
Utviklingssamtaler to ganger i året , der elevene svarer på spørsmål om trivsel, krenkelser og mobbing. Kontaktlærer varsler funn til rektor. Rektor bestemmer videre oppfølging.	Høst og vår	Kontaktlærer/rektor

Elevundersøkelsen gjennomføres for alle elever på 5. – 10. trinn. Resultatene analyseres i ledergruppen, i personalet, på team, i elevråd og SU/SMU.	Høst	Rektor/kontaktlærer
Elevrådet tematiserer trivsel, mobbing og krenkelser som felles tema minst to ganger i året.	Høst og vår	Elevrådskontakt
Trinnets sosiale miljø er tema på foreldremøte to ganger i året.	Høst og vår	Kontaktlærer/avdelingsleder
Arendals kommunes avvikssystem brukes ved brudd på loven (QM+).	Ved avvik	Alle ansatte/rektor

Barna selv må kjenne igjen mobbing

En viktig del av det forebyggende arbeidet handler om å bevisstgjøre barn og unge på mobbing og krenkelser. De skal vite hva mobbing og andre krenkelser er, at de har rett til å ha det trygt og godt på skolen og at de har rett til å bli tatt på alvor når de ikke har det bra. Dette skal bidra til å gjøre det trygt å si ifra.

Barn og unge i Arendalsskolen skal få informasjon om hva mobbing og andre krenkelser kan gjøre med barn, samt hva de skal gjøre når de ser noen bli krenket eller mobbet. Mange elever som har blitt mobbet synes at det at ingen stopper det som skjer, eller at andre ler og støtter mobbingen, er verre enn overgrepet selv. Mobbing fungerer ikke like godt hvis tilskuerne reagerer negativt eller bryter inn. Det er viktig å gjøre elevene oppmerksomme på at de kan få ulike roller som medløpere og tilskuere, og samtidig gi dem kunnskap og mot til å være uenige og til å hjelpe andre

Å forebygge digital mobbing

Ved forebygging av digital mobbing og krenkelser er det spesielt viktig å utvikle barn og unges dømmekraft. De må få kunnskap om eget og andres personvern, hvordan teknologi og tjenester fungerer, hvordan de kan brukes og hvilke konsekvenser de kan få. Barn og unge må bli bevisst sin tilstedeværelse på nettet og få kunnskap om hva de kan gjøre for å stoppe digital mobbing (f. eks si ifra eller hjelpe andre dersom de er vitne til mobbing på nett, ikke svare på meldinger som er sendt for å såre) og hvor de kan henvende seg (f. eks dokumentere mobbingen, politianmelde, blokkere avsendere, ikke dele passord). Skolen må gi foreldre god innsikt i hva elevene får av kunnskap og ferdigheter innen digital dømmekraft. Dette er en forutsetning for at elever og foreldre også kan ha gode samtaler om hvordan man kommuniserer på nettet. Hvordan skolen arbeider med å la barn og unge selv kjenne igjen mobbing og andre krenkelser skal være synlig i skolens plan og årshjul.

Rutiner for å fremme et trygt og godt skolemiljø og forebygge mobbing og andre krenkelser

Oppgave	Tidspunkt	Ansvar
Skolen har en plan med tydelige mål og et årshjul for arbeidet med skolemiljøet. Planen skal ta utgangspunkt i Arendals kommunen sin plan "Trygt skolemiljø".		Rektor

Opplæring og informasjon til alle ansatte om • Arendals kommunes ordensreglement • Arendals kommunes plan «Trygt skolemiljø»	Felles planleggingsdag ved skolestart, fortløpende ved nytillsettinger og vikarer.	Rektor
Skolens ansatte drøfter skolens syn på: • Hva er et godt skolemiljø? • Når er terskelen for å gripe inn? • Når skal skoleledelsen varsles?	Ved oppstart av nytt skoleår	Rektor
Nye foresatte gjøres kjent med ordensreglementet.	Ved start ved skolen	Rektor/avdelingsleder
Alle foresatte og SU/SMU gjøres kjent med ordensreglementet og Arendals kommunes «Trygt skolemiljø» og kommunens nettside om mobbing.	Ved oppstart av nytt skoleår	Rektor
Alle elever vet hva som kjennetegner krenkende atferd, er godt kjent med innholdet i brosjyren «Trygt skolemiljø» og hvordan de kan melde ifra om mobbing.	Ved oppstart av nytt skoleår	Rektor
Tiltak og aktiviteter knyttet til elevenes skolemiljø drøftes i elevrådet.	Flere ganger i semesteret	Elevrådskontakt
Elevundersøkelsen gjennomgås i ledergruppen, i personalet, i elevrådet, i FAU og i SU/SMU.	Hver høst	Rektor
Kontaktlærer rapporterer funn fra utviklingssamtalene. Alle involverte parter drøfter tiltak for oppfølging og evaluering.	Høst og vår	Kontaktlærer/rektor
Evaluering av skolens plan i personalet, herunder arbeid med å fremme et trygt og godt skolemiljø, vakt- og tilsynsordning, elevsamtaler og undersøkelser, individuelt rettet arbeid, forebyggende arbeid mot mobbing og håndtering av mobbing.	Høst og vår	Rektor
Evaluering av skolens arbeid med skolemiljø i elevråd, FAU og SU/SMU.	Høst og vår	Rektor
Internkontroll	Løpende	Rektor

Håndtere mobbing og andre krenkelser

Aktivitetsplikt

Alle ansatte ved skolen har en aktivitetsplikt for å hindre krenkelser og mobbing. Aktivitetsplikten er fundamental. Ansatte kan straffes med bøter og fengsel dersom barns rettigheter ikke oppfylles. Aktivitetsplikten gjelder for alle ansatte og inntrer når en ansatt får mistanke eller kunnskap om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Aktivitetsplikten inntrer også om den ansatte er i tvil.

1. Plikt til å følge med

Alle ansatte på skolen har en plikt til å følge med.

Hvordan kan ***den enkelte ansatte*** følge med og oppdage at elever ikke har det trygt og godt?

- Ha samtaler og snakke med elevene
- Observere og fange opp noe i samtaler med andre elever
- Ikke neglisjere eller bagatellisere henvendelser fra foreldre som melder fra
- Ta elever som forteller om mistrivsel på alvor – også elever som forteller om andre elevers mistrivsel
- Legge merke til endringer i atferd hos enkeltelever
- Være oppmerksomme på elever som er stille og trekker seg tilbake eller ikke deltar i lek/aktiviteter
- Være oppmerksomme på endringer i skole- og klassemiljø (mer bråk/uro), sosiale endringer og endringer i elevrelasjoner/hvem som er sammen med hvem/leker sammen
- Være oppmerksomme på elevers aktiviteter i sosiale medier

I 2016 ble det satt punktvis opp en del kjennetegn på gode læringsmiljø i Arendalsskolen. Dette er fortsatt et felles satsingsområde for å avdekke om elever ikke har det trygt og godt på skolen. Målet er at *alle skal oppleve tilhørighet sosialt og faglig i fellesskapet*, og kjennetegnene er:

Alle opplever å bli sett og verdsatt for den en er – hver dag Vi ser glade og fornøyde elever Vi ser elever som tør å spørre, si ifra og viser følelser Vi hører elever som bruker begrepene «vi» og «oss» Vi ser elever som har blikkontakt når de kommuniserer Vi ser elever som verdsetter annerledeshet	**Alle opplever mestring og tydelige forventninger – hver dag** Vi ser faglig framgang hos alle elever Vi ser og hører aktive, deltakende og engasjerte elever som viser læringsglede Vi hører elever som setter ord på sin egen læring Vi ser elever som tør å gjøre feil Vi ser elever som takler motgang Vi ser elever som tør å prøve igjen
Alle opplever vennskap – hver dag Vi ser og hører elever som hjelper hverandre uoppfordret Vi ser at alle har noen å være sammen med Vi ser elever som har gode relasjoner over tid Vi ser elever som er trygge i møte med andre	**Alle opplever glede ved å lære og leke/være med i aktiviteter – hver dag** Vi hører latter Vi ser elever som er engasjerte Vi ser undring, utforskertrang og skaperglede Vi ser elever som gir plass i lek/aktivitet, men som også kan si nei Vi ser elever som kan bytte mellom egne og andres behov

Dersom den enkelte ansatte får mistanke eller er i tvil om at en elev ikke har det trygt og godt gjennom ett eller flere av punktene over, kreves konkret handling som å ***gripe inn*** og ***varsle*** rektor.

Hvordan kan ***skolen*** som organisasjon følge med og oppdage at elever ikke har det trygt og godt?

- Gjennomføre den årlige elevundersøkelsen
- Ha gode rutiner for inspeksjon, der læreren er til stede for elevene og er bevisst på hva som skal observeres

Plikt til å gripe inn

2. Alle ansatte på skolen har plikt til å gripe inn.

- Når skal ***den enkelte ansatte*** gripe inn?

Plikten til å gripe inn er begrenset til inngrep som er mulige å gjennomføre. Den ansatte skal ikke skade seg selv eller krenke noen elever for å stanse en situasjon. Ved nødrett eller nødverge stiller situasjonen seg annerledes. Adgangen til å bruke nødrett og nødverge er snever, og kan bare brukes når det er nødvendig for å forsvare noen eller noe mot risiko for skade/liv og helse (for eksempel å bruke fysisk makt for å stoppe en slåsskamp, beskytte elever eller seg selv mot en elev som opptrer truende og voldelig, eller stanse en elev som forsøker å ødelegge eiendeler).
Det er nulltoleranse mot mobbing, vold, diskriminering og trakassering. I slike tilfeller skal den ansatte gripe inn umiddelbart.
Den ansatte skal også gripe inn umiddelbart og stoppe situasjonen dersom det overhøres og observeres hatytringer, indirekte krenkelser som utestenging, isolering og baksnakking.

3. Plikt til å varsle

Alle ansatte har plikt til å varsle rektor om all mistanke til at en elev ikke har det trygt og godt.
Terskelen for hva som skaper mistanke skal være lav. Mistanken til eller bekreftelsen på at en elev ikke har det trygt og godt på skolen, får ansatte gjennom ***følge med-plikten***, se punkt 1 over.

Alvorlige saker skal varsles straks, mens andre saker kan varsles på slutten av skoledagen eller etter at saken er drøftet med kolleger/andre. Rektor skal uansett varsles dersom det har vært en mistanke om at en elev ikke har det trygt og godt. Dette sikrer at rektor får oversikt over hvordan elevene har det på skolen og vil være et godt utgangspunkt for å følge opp enkeltsaker.

Skoleeier skal også varsles i alvorlige tilfeller. Dette kan være saker der krenkelsene er særlig voldelige, ved digital mobbing på tvers av skoler og grove trusler gjennom sosiale medier. Det vil ellers være en skjønnsmessig vurdering hva som er alvorlige tilfeller av krenkelser, diskriminering eller mobbing.
Beredskapsteam mot mobbing for barn og unge i Arendal kommune kontaktes dersom det er situasjoner der krenkelsene har pågått over lang tid uten at skoleledelsen har klart å løse saken.

Hvordan den ansatte skal varsle rektor.

Den ansatte må dokumentere sine mistanker og varsler. Dette gjøres ved å bruke et varslingsskjema. Undringsnotatet i BTI-arbeidet skal brukes til dette.

4. Plikt til å undersøke

Avdekke

Det skal være en svært lav terskel for å undersøke en mistanke om krenkelser og mobbing. Ofte kan mistanken ha bygget seg opp over tid som en følelse av at noe er galt, eller som et resultat av en rekke større og mindre hendelser som til sammen danner et mønster.
Barn og unge kan vegre seg for å si sannheten og kan bagatellisere eller avdramatisere omfanget av ulike grunner.
Derfor skal den voksne alltid undersøke saken selv.

Alle ansatte ved skolen skal muntlig eller skriftlig melde til rektor dersom de mistenker at noen elever opplever krenkende ord og/eller handlinger. Selv om situasjonen kan løses innenfor klassen, skal den bringes videre til rektor.

Henvendelser fra elever og foreldre skal tas på alvor

Retten til et trygt og godt skolemiljø er en individuell rettighet som er basert på elevens subjektive opplevelse. Det er den enkelte elevs egen opplevelse av skolemiljøet som danner utgangspunktet for skolens håndtering av opplæringsloven § 9A. Uansett om henvendelsen fra en elev eller forelder skjer muntlig eller skriftlig, skal den tas på alvor av skolen. Det er tilstrekkelig at eleven eller foreldrene påpeker at skolemiljøet ikke er godt nok og ber om at skolen gjør noe for å bedre det. Terskelen for å anse noe som en henstilling skal være lav. Dersom skolen er i tvil om foreldrene ber om tiltak, skal de spørre direkte: *Ønsker du/dere at vi skal sette inn tiltak?*

Foreldre tar kontakt med skolen fordi de er bekymret for sitt barns helse og trivsel, og er sårbare på sine barns vegne. Det de trenger mest av alt, er at henvendelsen blir tatt på alvor og at den videre dialogen med skolen er god. Skolen skal kunne håndtere henvendelser fra foreldre på en profesjonell måte, først og fremst gjennom en anerkjennende, åpen og likeverdig kommunikasjon. I noen tilfeller vil dette innebære at det er behov for dialog daglig, både mens saken avdekkes og dersom det settes inn tiltak. Skolen og hjemmet må bli enige om hva som er en god oppfølgingsfrekvens.

Rektor har det overordnede ansvaret

Rektor har det overordnede ansvaret for at skolen følger opp saker som gjelder skolemiljøet. Rektor skal ta ansatte, elever og foreldre som varsler på største alvor og har plikt til snarest å undersøke det som har skjedd. I avdekkingsarbeidet skal skolen sikre at elevens subjektive opplevelse kommer fram og at tiltak settes i gang så raskt som mulig. Det er viktig at eleven og foreldrene får en skriftlig melding om at avdekkingsarbeidet er iverksatt og at de blir holdt orientert om hva som vil skje fremover. Det er også viktig at prosessen dokumenteres underveis, i tråd med forvaltningslovens føringer. Rektor vurderer hvilke dokumenter som skal arkiveres i Visma Sikker Sak.

Verktøy for systematisk avdekking

Krenkelser og mobbing foregår som oftest når voksne ikke er til stede. Det kan være vanskelig å oppdage, og svært mange av elevene som

blir mobbet, sier ikke ifra om det som foregår. Mobbing kan være svært kompleks, og har sjelden enkle løsninger. Ofte er flere personer involvert i mobbingen og det kan være andre som står bak mobbingen enn de som utfører den.

Profesjonell avdekking tilpasset saken

For å kunne oppdage krenkelser og mobbing og forstå hva som skjer, må skolen arbeide systematisk for å kartlegge og avdekke hva som egentlig skjer mellom elevene. Skolen skal ha et bevisst og profesjonelt forhold til avdekking. Avdekkingsarbeidet kan gjøres på flere måter. Gjennom klassemiljøundersøkelser, elevsamtaler og/eller systematiske observasjoner:

Hvilke verktøy og graden av systematikk som er nødvendig, vil variere fra sak til sak, men avdekkingsarbeidet skal gjøres snarest mulig. En mistanke om mobbing vil som regel kreve flere og mer grundige undersøkelser enn én enkelt krenkelse. Ved mistanke om mobbing, kan en sjekkliste være hensiktsmessig å bruke.

Klassemiljøundersøkelse

I en klassemiljøundersøkelse kan vi få vite noe om hvordan elevene forholder seg til hverandre. En undersøkelse er gjerne enkel og rask å administrere og kan gi god oversikt. I en undersøkelse er det sentralt å få informasjon, derfor bør den ikke være anonym. Svarene skal alltid tas på alvor, selv om de alene ikke alltid er uttømmende. Å observere stress og blikk blant elever kan også gi grunnlag for videre kartlegging. Svar i klassemiljøundersøkelsene kan også organiseres i et sosiogram. Et sosiogram er en visuell framstilling av de sosiale relasjonene i en gruppe og vil ofte hjelpe en til å se andre forbindelser enn de som fremstår som mest tydelige og gi råd om hvor de voksne skal begynne å lete for å finne negativ samhandling i elevgruppa.

Elevsamtaler

Alle skoler har elevsamtaler med jevne mellomrom. En elevsamtale med formål om å avdekke krenkelser eller mobbing trenger ikke å være like omfattende som en ordinær elevsamtale. Elevsamtalen foregår mellom én voksen og én elev, og gir muligheter til å få utdypende informasjon om elevens trivsel og andre konkrete forhold, samtidig som læreren får vist interesse for eleven og får formidlet at det er viktig at eleven har det godt på skolen. Spørsmålene fra Innblikk eller spørsmålene i Ressursbanken kan brukes i elevsamtalene.

Skoler som har høy kompetanse på observasjon, og som systematisk trener på observasjon, oppdager mobbing og krenkelser tidligere enn andre.

Systematiske observasjoner

Mens klassemiljøundersøkelsen og elevsamtalene kan gi indikasjoner på hva som bør **undersøkes** nærmere, er systematisk observasjon den delen av det tredelte avdekkingsverktøyet som til slutt kan gi svar på hva som faktisk skjer. Systematisk observasjon handler om planmessig å observere med ører og øyne hva som foregår i en elevgruppe. Det dreier seg om å få tak i og skrive ned hvordan elevene snakker til og om hverandre, hvilke signaler de gir hverandre og hvordan de samhandler med hverandre på godt og vondt. Gjennom observasjoner kan man fange opp mønster i samhandling som man ellers ikke ser så godt (Flack, 2010). Arendal kommune har utarbeidet et observasjonsskjema til bruk i dette arbeidet.

Data som grunnlag for refleksjon

Det er sjelden undersøkelsene, samtalene og observasjonene i seg selv gjør at alle sammenhenger belyses, men både hver for seg og i samspill, gir avdekkingsverktøyene et godt grunnlag for refleksjon. Da kan de voksne som har vært involvert i arbeidet sette sammen informasjonen som allerede fins og stille spørsmål rundt dette. Spørreordet «hvorfor» er viktig, for eksempel: *Hvorfor er Rolf alltid hund når de leker rollelek?* Alle voksne skal gripe inn med en gang de ser negative hendelser, men i enkelte tilfeller kan det være hensiktsmessig å bruke tid på å finne systemet i relasjonen mellom elevene før man setter inn tiltak. Elevene merker fort at de blir iakttatt, og oppmerksomhet mot de små tegnene kan gjøre relasjonen vanskelig å avdekke. I mange tilfeller er det viktigere at mobbingen stopper helt, enn at den stopper i morgen. Dersom det er fare for liv og helse skal man sette inn akutte tiltak, og avdekke i etterkant.

Når voksne krenker

Dersom en ansatt, med ord eller handlinger, trakasserer eller mobber enkeltelever eller grupper av elever, skal rektor sørge for at atferden opphører umiddelbart og behandle saken som en personalsak. Saken skal meldes inn i kommunens avvikssystem (QM+), og rektor skal parallelt varsle sin kommunalsjef.

SKJERPET AKTIVITETSPLIKT

Hvis en ansatt er den som krenker en elev, det vil si mobber, diskriminerer eller trakasserer en elev, er det som kjent enda strengere krav til å undersøke saken umiddelbart. Se *Skjerpet aktivitetsplikt dersom ansatte krenker elever.* Kort fortalt sier loven (opplæringsloven § 9A-5) følgende om skjerpet aktivitetsplikt: Dersom en ansatt på skolen får kjennskap til eller mistanke om at en annen ansatt krenker en elev, skal rektor straks varsles. Rektor varsler deretter skoleeier, i dette tilfellet kommunalsjef/rådmann. Dersom det er en i skolens ledelse som krenker en elev, skal den ansatte som får kjennskap til eller mistanke om krenkingen varsle kommunalsjef/rådmann direkte. Saken meldes samtidig inn i kommunens avvikssystem (QM+).

- → *Straks en ansatt får kjennskap til eller mistanke om at en annen ansatt utsetter en elev for krenkelser som mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal han/hun varsle rektor!*
- → **Å varsle straks betyr at den ansatte ikke kan vente til slutten av skoledagen, men han/hun må varsle rektor umiddelbart.** *Alle varsler på alle nivå må skriftliggjøres* slik at dokumentasjonsplikten blir ivaretatt.
- → **Rektor er deretter ansvarlig for at aktivitetsplikten er oppfylt ved straks å undersøke, utforme en aktivitetsplan og sette inn egnede tiltak.**
- → Når en i ledelsen krenker en elev og den ansatte har varslet direkte til kommunalsjef/ rådmann, må kommunalsjef/rådmann overta rektors rolle både overfor elev og den ansatte som krenker. Når rektor er varslet om at en ansatt krenker en elev, må saken håndteres raskt og forsvarlig.
- → Elever har sitt vern og rettigheter ivaretatt ved opplæringslovens lovverk. Den ansatte har sitt vern og rettigheter ivaretatt ved Arbeidsmiljølovens lovverk. Gjennom undersøkelses- og aktivitetsplikten skal både elev og ansattes vern og rettigheter overholdes og ivaretas i henhold til disse lovverk.

Elev som blir krenket

1. Rektor varsler kommunalsjef/rådmann *straks* han/hun selv har blitt varslet. Dette varselet skjer pr. telefon og loggføres. Etter at rektor er varslet, er rektor ansvarlig for straks å samle informasjon og undersøke slik at fakta klarlegges.
2. Eleven skal uttale seg om situasjonen og beskrive den slik det oppleves, gi uttrykk for sine meninger, vilje og ønsker. Elevens versjon av saken skal vektlegges, og det er *elevens opplevelse som er avgjørende for om eleven har et trygt og godt skolemiljø*, jf. opplæringsloven § 9A-2 *Retten til eit trygt og godt skolemiljø*.
3. Skoleeier i samarbeid med skolen plikter å sette inn egnede tiltak som er tilpasset den konkrete saken, og sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø.
4. Tiltakene som utarbeides skal inn i en skriftlig aktivitetsplan som viser hvordan skolen vil håndtere saken både overfor eleven og den ansatte.

Ansatt som krenker

1. Rektor varsler kommunalsjef/rådmann straks han/hun selv har blitt varslet, slik at skoleeier kan bistå i arbeidet med å samle informasjon og undersøke fakta i saken. Varselet skjer pr. telefon og loggføres. Etter at rektor er varslet, er rektor ansvarlig for straks å samle informasjon og undersøke slik at fakta klarlegges.
2. Den ansattes rett til kontradiksjon og vern ifølge arbeidsrettslige regler og lovverk skal ivaretas. Den ansattes versjon av saken skal vektlegges på lik linje med elevens versjon.
3. Om undersøkelsen viser grunnlag for støtte til påstanden og mistanken om krenkelse av eleven er dette nå å regne som en personalsak. Kommunalsjefen/ rådmannen ber da om bistand fra jussnettverket i kommunen som overtar saken, slik at det blir gjennomført tiltak og en forsvarlig prosess med hensyn til personalsak og eventuelt politianmeldelse.
4. Om undersøkelsene ikke viser grunnlag for støtte til påstanden og mistanken om krenkelse av eleven, skal saken frafalles og den ansattes belastninger og utfordringer ved påstanden og mistanken minimeres.

Stoppe og håndtere

Krenkelser og mobbing må møtes med kraftfulle tiltak og omfattende virkemidler. I arbeidet med å stoppe krenkelser og mobbing skal skolen sikre en saksbehandling og oppfølging som er i tråd med opplæringsloven og forvaltningsloven med forskrifter.

5. Plikt til å sette inn tiltak

Opplæringsloven gir elevene rett til et trygt og godt skolemiljø, samt til å få gjenopprettet det gode skolemiljøet dersom retten ikke er oppfylt. Saker knyttet til skolemiljøet skal behandles raskt og prioriteres høyt av rektor. Når saken er undersøkt, skal skolen lage en skriftlig plan for arbeidet.

Planen skal vise:

- **hvilke problemer saken skal løse**
- **hvilke tiltak skolen har planlagt**

- **når tiltakene skal gjennomføres**
- **hvem som er ansvarlig for tiltakene**
- **når tiltakene skal evalueres**

Tiltakene skal være til barnets beste

Tiltakene som settes inn skal være til barnets beste. De må være lovlige, gjennomtenkte, tilpassede og målrettede, slik at man stopper de elevene som har definisjonsmakten fra å handle negativt og får gjenopprettet et trygt miljø. Tiltakene skal settes inn både overfor den som krenker og den som blir krenket. Ganske ofte vil økt voksen tilstedeværelse og oppmerksomhet være virksomme tiltak. Tiltakene skal utarbeides i samråd med eleven selv og elevens foreldre.
I tiltaksplanen skal det komme tydelig fram at barnet har blitt hørt og at det barnet sier har blitt tillagt vekt. Selv om det er fremmet forslag til konkrete tiltak, er ikke skolen forpliktet til å møte disse. Skolen skal uavhengig vurdere hvilke tiltak som kan sikre at elevens rett til et trygt og godt skolemiljø oppfylles. Skolen, eleven og foreldrene må bli enige om hvor lang tid tiltakene skal prøves ut, før de evaluerer situasjonen. Det skal settes en dato for evaluering av tiltakene. Skolen må dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten (§ 9 A-4) og skal bruke Arendal kommunes mal for tiltaksplan i dette arbeidet. Rektor vurderer hva som skal dokumenteres på papir og hva som skal legges i Public 365.

Utforming av tiltak

Å stoppe krenkelser og mobbing i skolen er en intervensjon, som krever at det settes inn flere tiltak parallelt, på ulike nivåer. Hva som skal gjøres for å stoppe krenkelsene og mobbingen avhenger av den aktuelle situasjonen og resultatet av avdekkingen. Tiltakene skal settes inn raskt, og skal stå i forhold til alvorlighetsgraden av handlingene. Jo mer alvorlig saken er for liv og helse, desto raskere skal tiltakene settes inn. Tiltakene kan utformes på ulike nivåer. Svært ofte vil det iverksettes tiltak både overfor de sentrale aktørene og hele elevgruppen samtidig.

Tiltak på individnivå er tiltak som er knyttet til det enkelte barnets behov i den situasjonen det er i. Individuelle tiltak kan være daglige/jevnlige samtaler, observasjon, voksen tilstedeværelse eller økt kontakt med hjemmet.

Tiltak på gruppenivå kan være at elevgruppen har et særskilt fokus over en periode, hensiktsmessig plassering i klasserommet, etablering av lekegrupper, å skape arenaer for hyggelig opplevelser i små grupper, trening av sosial kompetanse, voksen tilstedeværelse i overgangssituasjoner eller tydelige strukturer i klasserommet.

Tiltak på systemnivå kan være etablering av nye regler, omorganisering av skoledagen, økt voksentetthet, økt inspeksjon eller holdningsarbeid. Tiltak trenger ikke å hjemles i ordensreglementet, men sanksjoner må være i tråd med ordensreglementet. Kollektive sanksjoner er ikke tillatt.

Mobbing krever intensive tiltak

Spørsmålet om det er mobbing som foregår må alltid underbygges av fakta. Mobbing krever ofte andre og mer intensive tiltak enn én enkelt krenkelse. Mobbing handler om en snuoperasjon der skolen skal ta tilbake makten fra elevene som står bak mobbingen. En slik snuoperasjon vil ofte bære preg av å være en intervensjon og må planlegges godt. Planleggingen av intervensjonen og rekkefølgen tiltakene gjennomføres i, er like viktig som selve intervensjonen, og gode forberedelser øker sjansen for å lykkes.

Rektor utnevner et ansvarlig team

Når det skal settes inn tiltak mot mobbing, skal rektor utnevne et team på skolen som skal være ansvarlig. Teamet skal bestå av lærere, ansatte på SFO og en fra skoleledelsen. Lederen for dette teamet trenger ikke å være rektor, men rektor har det overordnede ansvaret.

Teamet utarbeider et mål for samtalen.

Det første teamet skal gjøre er å utarbeide et mål, eller sluttbilde, som viser hvor en vil og hvordan det skal være da. Målet er at det ikke skal foregå en eneste ny krenkelse av offeret og at offeret får en trygg og god skolehverdag.

Tiltak overfor den som mobber

Gjennomfør konfronterende samtaler

Selve samtalen starter med å gjennomføre en konfronterende samtale med den/de som mobber i en bevisst rekkefølge og uten at de får samkjørt seg. Samtalene skal gjennomføres på en tydelig og respektfull måte. Hensikten med samtalen er å formidle at atferden må stoppe, ikke at de skal føle skyld og skam. I de aller fleste tilfeller har de som mobber opplevd en gevinst ved mobbingen. Når mobbingen stopper, fratas eleven denne gevinsten, og samtidig middelet som har gitt dem opplevelsen

Svært mange barn og unge som mobber har opplevd å bli mobbet selv.

- ***Den som mobber skal følges opp***

Det kan være vanskelig for den som mobber å endre atferd alene. Til dette arbeidet trenger han/hun hjelp og støtte fra andre, først og fremst i form av positiv oppmerksomhet. Skolen må lage en plan for hvordan de skal hjelpe ham/henne. Planen skal skissere tiltakene som iverksettes og hvordan disse skal følges opp. Alle forsøk på å dominere og manipulere andre, gjennom for eksempel små blikk eller kommentarer, skal slås ned på og stoppes umiddelbart. Planen må også vise hvilke konsekvenser og sanksjoner negativ atferd skal få. Disse må gjøres kjent for den som mobber og dennes foreldre. Det er viktig å være klar over at svært mange barn og unge som mobber har opplevd å bli mobbet selv. De voksne rundt den som mobber må forsøke å forstå hva som ligger bak mobbehandlingene, og gi emosjonell støtte i arbeidet med å endre atferd.

Tiltak overfor den som blir mobbet

- ***Den som blir utsatt for mobbing skal følges opp***

Det er viktig at den som har blitt utsatt for mobbingen blir orientert om hvilke tiltak som iverksettes og at han/hun blir holdt løpende orientert om saken. Like viktig er det at de voksne på skolen har tett oppfølging med eleven om hvordan han/hun opplever situasjonen. I en tidlig fase kan dette innebære daglige samtaler. I noen tilfeller vil det være behov for å arbeide med trening av sosiale ferdigheter, som for eksempel selvhevdelse, dersom disse er skadet. Tiltakene som settes inn vil avhenge av hvor lenge barnet har blitt mobbet. Vær oppmerksom på at både mobbing og krenkelser kan utløse traumer og at det kan skje retraumatiseringer *(Tharaldsen, K. B., 2017)*.

Når skolen ikke ser krenkelser eller mobbing, men eleven fortsatt ikke har det bra

I noen tilfeller vil det være slik at skolen ikke kan se at det foregår krenkelser eller mobbing, men at eleven likevel opplever at han/hun ikke har det bra. I slike situasjoner har eleven fortsatt krav på at det settes inn tiltak rettet mot eleven, eller generelle tiltak for å bedre klasse- eller skolemiljøet.

Når foreldre ikke vil ha tiltak

I noen tilfeller kan det hende at foreldre eller elever sier at skolen ikke må gjøre noe. Det er viktig å være klar over at aktivitetsplikten gir skolen en plikt til å handle når de har fått kjennskap til at en elev ikke har det bra, også når foreldrene eller elevene selv ikke vil at skolen skal gjøre noe.

Sanksjoner

Dersom tiltak skal ha effekt, er det viktig at sanksjonene for negativ atferd er tydelige, og har trinn for ulike alvorlighetsgrader. Sanksjonene må være kjent for de elevene det gjelder og deres foreldre. *Sanksjonene skal hjemles i skolens ordensreglement og tilpasses situasjonen og eleven*. Skolen må dokumentere bruk av sanksjoner. Dersom sanksjonen er inngripende, skal det fattes enkeltvedtak. Bortvisning skal kun forekomme dersom andre tiltak er prøvd. Ved skolebytte skal skolesjef og kommunalsjef for skole fatte vedtak. Kollektive sanksjoner er ikke tillatt.

Følge opp

Elever som har blitt utsatt, eller som selv har utsatt andre for mobbing, skal bli fulgt opp av skolen helt til den krenkende atferden har opphørt. Dersom tiltakene som iverksettes ikke gjør at situasjonen bedrer seg innen fristen for evalueringen, skal skolen utforme nye tiltak i tiltaksplanen. Det er avgjørende at elevene får tro på at de tiltakene som settes i gang vil bedre situasjonen og at de voksne har evne og vilje til å gjøre situasjonen bedre. Intervensjonen skal avsluttes når det er trygt for den som har blitt utsatt for mobbing, og det er ikke opp til skolen å avgjøre når atferden har opphørt. En hovedregel er at jo mer omfattende mobbingen har vært, jo lenger tid tar oppfølgingen. Både den som har mobbet og den som har blitt utsatt for mobbingen skal følges opp like tett.
Dersom den krenkende atferden ikke opphører, skal andre eksterne parter inn i saken, for eksempel PP-tjenesten, psykisk helseteam, barnevernstjenesten, politiet eller konfliktrådet.

Klagerett

Dersom en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldrene melde saken til Fylkesmannen etter at saken er tatt opp med rektor. Fylkesmannen avgjør om aktivitetsplikten til skolen etter §§ 9 A-4 og 9 A-5 er oppfylt

Rutine for håndtering av krenkelser og mobbing

Fase	Oppgave	Ansvar	Dokumentasjon	Tid

Bekymring	**Bekymring/henvendelse knyttet til en elevs skolemiljø**	Rektor/ kontaktlærer	Undringsnotat (BTI)	Ved kjennskap/ mistanke
Undersøkelse	**Rektor undersøker saken**	Rektor/ kontaktlærer		Umiddelbart
	Samtaler med eleven som blir krenket/mobbet Målet med samtalen er å gi støtte og å få informasjon. Du skal sikre at elevens subjektive opplevelse kommer fram (jf. Barnekonvensjonen). Understrek at det er ditt ansvar at barnet ikke har det bra og at du ikke vil gi deg før saken er løst. Gjør avtale om oppfølging.	Rektor/ kontaktlærer	Referat	Umiddelbart
	Samtaler med foresatte til eleven som blir krenket/mobbet (samme dag som eleven) Gi informasjon om at skolen iverksetter undersøkelser og observasjon knyttet til elevens skolemiljø og at dere vil samarbeide om tiltak. Send ut «Melding om mottatt bekymring for skolemiljøet». Gjør avtale om oppfølging.	Rektor/ kontaktlærer	Referat, Melding om motatt bekymring	Umiddelbart
	Samtaler med eleven(e) som krenker/mobber Målet med samtalen er å formidle at atferden skal stoppe umiddelbart og å høre krenkerens versjon. Er det flere krenkere, snakk med dem i rask rekkefølge (en om gangen), slik at de ikke har anledning til å snakke sammen. Gjør avtale om oppfølging	Rektor/ kontaktlærer	Referat	Snarest mulig
	Samtaler med foresatte til eleven(e) som krenker/mobber (samme dag som eleven) Gi informasjon om at skolen iverksetter undersøkelser og observasjon knyttet til elevens skolemiljø og at dere vil samarbeide om tiltak. Gjør avtale om oppfølging.	Rektor/ kontaktlærer	Referat	Snarest mulig
	Undersøkelser fortsetter	Rektor/ kontaktlærer	Spørreunder- søkelser/ observasjoner/ elevsamtaler	Snarest mulig
Utforming av tiltak	**Rektor invlverer nødvendige ansatte** «Tiltaksteamet» vurderer behov for videre avdekking. Starter med å utarbeide aktivitetsplan.	Rektor/ kontaktlærer	Referat og utkast til aktivitsplan	Snarest
	Møte med elev og foresatte møtet skal eleven og de foresatte få si sin mening om tiltakene som skal iverksettes.	Rektor/ kontaktlærer	Referat	Snarest
Iverksette tiltak	**Iverksette tiltak**	«Tiltaksteamet» og rektor	Fylle ut aktivitetsplan løpende	Snarest
	Jevnlige oppfølgingssamtaler med involverte elever			Snarest
Evaluere tiltak	**Møte med foreldre,** møtet skal aktivitetsplan evalueres. Avtal videre oppfølging.	«Tiltaksteamet» og rektor	Referat	Ved behov, senest etter seks uker
Følge opp	**Oppfølging etter at den negative atferden har opphørt**	Rektor	Referat	

.

Kommunale vedlegg, felles for alle skolene:

Eksempel: Felles årshjulmal, elevsamtalemal, meldeskjema, osv.

Kontrollrutiner for skoleeier vedrørende 1310 og §9a

Hver høst vil skoleeier gjennomføre et dokumenttilsyn. Alle skoler i Arendal skal hver høst, innen 1. november ha svart på spørsmål i RefLex og lastet opp relevante dokumenter.

Skoleeier vil deretter gå igjennom dokumentene fra alle skolene. Sammen med hva som kommer fram her og med en samlet vurdering, vil skoleeier gjennomføre et stedlig tilsyn på to utvalgte skoler i løpet av november/desember. Skoleeier vil ut fra disse to tilsynene, lage en rapport til hver av de to utvalgte skolene med funn. Denne rapporten vil foreligge innen 1. februar. Skolene vil så utarbeide en skriftlig plan med milepæler for å utbedre eventuelle avvik innen 1. mars. Innen 1. juli har skoleeier gjennomført et rektormøte med alle skolene dere hovedfunnene fra dokumenttilsynet og fra det stedlige tilsynet vil bli presentert.

Frist	Hva	Ansvarlig
1. november	Levert dokumenter og svart på spørsmål i RefLex	Rektor
1. februar	Rapport fra skoleeier på to utvalgte skoler	Skoleeier
1. mars	Utbedring av eventuelle avvik	Rektor
1. juli	Gjennomført møte hvor hovedfunnene blir presenter for alle skolelederne i Arendal	Skoleeier

Årshjul for arbeid med skolemiljø ved NN i Arendal kommune

Måned	Hva	Innhold	Målgruppe	Ansvarlig	Gjennomført
August	Planleggingsdager	Gjennomgang av «Arendalsskolens kvalitetsplan for skolemiljø»	Alle ansatte	Rektor	
		Standard for klasseledelse. Inspeksjonsregler. Rutiner ved skolestart.		Ledelsen	
	Første skoleuke		Elevene	Lærere	
September	Foreldremøte	Alle klasser presenterer «Arendalsskolens kvalitetsplan for skolemiljø» og skolens ordensregler	Foresatte	Lærer for klassene	
Oktober	FAU SU/SMU	Presentere og få innspill til «Arendalsskolens kvalitetsplan for skolemiljø»	Foresatte	Rektor	
	SU/SMU	Konstituere skolemiljøutvalg	Elevråd/FAU	Rektor	
	Elevsamtaler	Om elevenes trivsel og skolemiljø	Alle elever	Kontaktlærer	
November	Elevundersøkelse	Gjennomføre elevundersøkelsen	Elever 5-10 trinn	Kontaktlærere Ledelsen	
Desember	Juleferie aktiviteter	Diverse skolesamlinger	Elever	Personalet	
	SU/SMU	Skolemiljø og skolebygg	Elever og foresatte	Rektor	
Januar	Personalmøte	Presenterer resultat fra elevundersøkelsen	Personalet	Rektor	

Oppdatert 05.09.20

Februar	Elevråd	Behandle resultatene fra elevundersøkelsen	Elever	Rektor	
	FAU	Behandle resultatene fra elevundersøkelsen	Foreldre	Rektor	
	SU/SMU	Behandle resultatene fra elevundersøkelsen	Elever Foreldre	Rektor	
April	Skriftlig vurdering Foreldresamtaler	Fokus på trivsel og sosial utvikling	Alle elever	Kontaktlærere	
	Elevråd FAU Personalmøte	Evaluere skolens arbeid med skolemiljøet	Elever Foreldre Ansatte	Rektor	
Mai					
Juni	SU	Evaluere skolens arbeid med skolemiljøet	Alle	rektor	

AKTIVITETSPLAN - Skriftlig plan for tiltak

§ 9 A-2 Retten til eit trygt og godt skolemiljø. Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring. § 9 A-4 Skolens aktivitetsplikt, fjerde ledd. Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørgje for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.

Slett <…> og skriv inn i skjemaet / rutene som er avsatt.

Plan nummer: <nr>

Aktivitetsplanen gjelder for:

<elevens navn>	**<født>**	**<klasse>**

Hvilket problem skal tiltakene løse? → → → → → →· Hva mener eleven? Skolen skal sørge for at eleven blir hørt. Elevens subjektive opplevelse skal legges til grunn.	
Hovedmål: Husk at ***elevens beste*** skal være et grunnleggende hensyn i skolens vurdering av tiltak. Dette samsvarer nødvendigvis ikke med hva eleven selv eller foreldrene ønsker. Skolen må gjøre en selvstendig vurdering basert på faglig kompetanse av hvilke tiltak som er til det beste for den enkelte elev – og begrunne dette.	**<elevens navn>** skal oppleve et trygt og godt skolemiljø.

Ett av tiltakene i denne planen må alltid være at en involvert voksen i skolen skal ha en samtale med eleven om konkrete og avtalte punkter. Elevens subjektive opplevelse av igangsatte tiltak i planen skal alltid være et samtaletema i denne sammenheng, og må dokumenteres.

Skriv inn ***tiltak og begrunnelse*** i skjemaet/rutene som er avsatt. Linjeskift opprettes automatisk.

TILTAK m/begrunnelse (hva, hvordan, hvorfor – VÆR KONKRET!)	**Ansvarlig**	**Tidsperspektiv**	**Evaluering**
Tiltak 1:			
Begrunnelse for tiltaket / elevens beste-vurdering:			
Tiltak 2:			

Begrunnelse for tiltaket / elevens beste-vurdering:			
Tiltak 3:			
Begrunnelse for tiltaket / elevens beste-vurdering:			
Tiltak 4:			
Begrunnelse for tiltaket / elevens beste-vurdering:			
Tiltak 5:			
Begrunnelse for tiltaket / elevens beste-vurdering:			

_____
StedDato

Hvis du ikke er fornøyd med hva skolen gjør for at eleven skal få det trygt og godt på skolen, kan du melde saken til fylkesmannen i Agder.

Rutiner for systematisk inspeksjon/tilsyn ved NN skole i Arendal Kommune

Slik skal du opptre ved tilsyn:

Ha tilsyn og gi veiledning på en slik måte at du hele tiden har oversikt over alle deler av uteområdet som du har ansvar for	**Bevegelse**	• **Beveg deg hele tiden slik at du kommer i kontakt med så mange elever som mulig.** • **Beveg deg i uregelmessige ruter slik at elevene ikke kan forutse når du kommer. Ha som mål å bevege deg til alle steder.** • **Vær spesielt oppmerksom på områder der det kan oppstå konflikter**
	Scanning	• **Se og lytt hele tiden til de ulike aktivitetene slik at du vet hva som foregår på området.** • **Se etter ønsket og uønsket atferd. Vær spesielt oppmerksom på områder der det kan oppstå konflikter** • **Øk muligheten for positiv samhandling og oppmuntring av ønsket atferd**
Vær positiv og oppmuntrende for å støtte opp om positiv atferd.	**Positiv involvering**	• **Involver deg ofte** • **Vær åpen, vennlig og hjelpsom** • **Gi spesifikk positiv oppmerksomhet til positiv atferd**
	Oppmuntring	• **Bruk anerkjennelser eller belønning for spesifikk atferd** • **Gi anerkjennelsen så fort som mulig** • **Bruk 5:1-regelen**
Håndter problematferd på en konsekvent måte. Bruk milde, rimelige og forutsigbare konsekvenser.	**Håndtering av problematferd**	• **Korriger atferden umiddelbart** • **Fokuser på den spesifikke atferden som skal stoppe** • **Håndter problemet så privat som mulig (på tomannshånd)** • **Vær rolig, bruk enkelt språk** • **Vær vennlig og bestemt**

		• **Stopp argumentasjoner** • **Opptre rettferdig**

Tilsynsplan / inspeksjonsplan

Tid	Sted	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag

Utevakter skal bruke vest. Vaktskifte i storefri skal skje ute. Områdene er veiledende. Ved planlagt fravær byttes tilsyn på forhånd.

Kart over området og stedene som det er fast tilsyn ved:

Mal for melding om mottatt bekymring om skolemiljøet

«Navn på skole» mottok bekymring for skolemiljøet i klassen/på skolen fra «elev/foresatte» via «e-post/utviklingssamtale/telefon» datert «dato».

Etter opplæringslovens § 9A-1 har elever rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme elevenes læringsmiljø, og alle som jobber på skolen har en aktivitetsplikt for at eleven skal få det bedre. Skolen skal så langt det fins egnede tiltak sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø.

Vi viser til henvendelse av «dato» fra foresatte i «e-post/utviklingssamtale/telefon» til «kontaktlærer/avdelingsleder» som angår skolemiljøet for «barnets navn», født «fødselsdato».

Skolens ledelse vil innhente informasjon om saken. I undersøkelsen vil det blant annet bli benyttet samtaler, observasjon og loggbøker. Vi inviterer til et oppstartsmøte «dato og klokkeslett» med «foresatte/rektor/avdelingsleder/ kontaktlærer/SFO baseleder».

OPPSTARTSMØTET VIL HA FØLGENDE AGENDA:

- **Presentasjon av skolens rutiner for håndtering av § 9A-saker**
- **Informasjon om saken fra hjem og skole**
- **Definere plan for videre undersøkelse og oppfølging av eleven(e) og foreldre**
- **Dato for oppfølgingsmøte**

Gi tilbakemelding til «navn på saksansvarlig på skolen» på e-post eller telefon dersom tidspunktet ikke passer.

Hilsen «Rektor/avdelingsleder»
«Skolens navn»

Lokale vedlegg, for den enkelte skole:

Eksempel: Årshjulmal med lokale aktiviteter, inpesksjonsplan og områder ++